

MEHANIZMI : UPRAVLJANJE RIZICIMA OD KATASTROFALNIH ISHODA

MECHANISMS: MANAGING RISKS FROM CATASTROPHIC OUTCOMES

Aleksandra Rakić, *Fakultet tehničkih nauka, Novi Sad*

Oblast – SCENSKA ARHITEKTURA I DIZAJN

Kratak sadržaj – Rad „Mehanizmi: upravljanje rizicima od katastrofalnih ishoda“ istražuje složen sistem ličnih strahova koji deluje kao osnovna matrica i često neophodna premisa mojim dnevnim aktivnostima. Strah se aktivira najčešće rečenicom ili mišlju Šta ako... Iz ovoga ujedno proističe i podnaslov rada: „Upravljanje rizicima od katastrofalnih ishoda“.

Kroz umetničko istraživanje istakla su se tri straha kojima je posebno posvećena pažnja: strah od smrti, strah od gubitka kontrole i strah od neuspeha. Umetničkim radom istražujem složenu matricu po kojoj funkcionišu ovi strahovi, a koju predstavljam prostornom instalacijom sačinjenom od ukupno četiri mehanizma koje pokreću različiti električni uređaji. Svaki mehanizam pojedinačno oslikava neke od ključnih tema i pojmova vezanih za prethodno navedena tri straha kao što su neuklapanje, ispadanje, nepodobnost, izmicanje, izolacija, greška...

Ključne reči: strah, mehanizam, strah od smrti, strah od neuspeha, umetnička instalacija

Abstract – The paper "Mechanisms: Managing Risks of Catastrophic Outcomes" explores a complex system of personal fears that acts as a basic matrix and often a necessary premise for my daily activities. Fear is most often activated by a sentence or a thought What if... The subtitle of the paper also follows from this: "Managing Risks of Catastrophic Outcomes".

Through artistic research, three fears were highlighted, to which special attention was paid: fear of death, fear of losing control and fear of failure. Through my artistic work, I explore the complex matrix according to which these fears function, which I present as a spatial installation composed of a total of four mechanisms driven by different electrical devices. Each mechanism individually depicts some of the key themes and concepts related to the aforementioned three fears such as incompatibility, relegation, ineligibility, evasion, isolation, error ...

Keywords: fear, mechanism, fear of death, fear of failure, artistic installation

1. UVOD

Rad „Mehanizmi: upravljanje rizicima od katastrofalnih ishoda“ nastaje iz lične potrebe da analiziram, dekon-

NAPOMENA:

Ovaj rad proistekao je iz master umetničkog projekta čiji mentor je bila dr um. Tatjana Dadić Dinulović, a komentor Vladimir Ilić.

truišem i razumem načine na koje u svakodnevnom životu gradim različite sisteme strahova koji deluju kao osnovna matrica i često neophodna premisa mojim dnevnim aktivnostima. Ovaj sistem strahova, kao dinamična struktura koja se neprestano menja, služi kao (lažna) odbrana od potencijalnih pretnji i rizika koje nove neočekivane životne situacije mogu da donesu. Ipak, jedan ovakav sistem ne biva aktiviran samo onda kada zaista postoji realna pretnja od rizika, već i onda kada ona ne postoji, odnosno sistem funkcioniše po principu anticipacije sa ciljem da predupredi moguću opasnost pre nego što ona ima ikakvo utemeljenje u realnosti. Strah je aktiviran najčešće rečenicom ili mišlju Šta ako... Iz ovoga ujedno proističe i podnaslov rada koji glasi „Upravljanje rizicima od katastrofalnih ishoda“.

Emocije kao što su (preterana) zabrinutost, strepnja i oprez su tako vrlo često u različitim intenzitetima prisutne u mom biću. Ponekad ove emocije okupiraju manji, a ponekad mnogo veći deo mog ličnog mentalnog prostora, ali one su skoro neprestano u nekom obliku prisutne. Upravo iz ovog razloga strah, zajedno sa drugim pratećim negativnim osećanjima, postaje logičan izbor teme umetničkog rada.

2. ISTRAŽIVAČKO METODOLOŠKI OKVIR

Umetničko istraživanje kroz metod analiza - sinteza, gde se kroz različite kreativne procese (mapa strahova, kolaži) vrši analiza ličnih tema, omogućava izdvajanje tri ključna straha koji su ujedno i predmet rada. Ta tri straha su *strah od smrti*, *strah od gubitka kontrole* i *strah od neuspeha* i oni vrlo često generišu niz sebi sličnih „pod strahova“ i strepnji. Ovi strahovi funkcionišu po jasno koordinisanoj matrici koja je u istraživačkom procesu vizuelno predstavljena igrom „Beskrajnih konstrukcija“. Igra je ujedno zaključak kreativnog istraživanja i polazna tačka i inspiracija za prostornu umetničku instalaciju koju čini ukupno četiri mehanizma. Svaki mehanizam pojedinačno oslikava neke od ključnih tema i pojmova vezanih za prethodno navedena tri straha kao što su *neuklapanje*, *ispadanje*, *nepodobnost*, *izmicanje*, *izolacija*, *greška*...

Umetnički rad „Mehanizmi“ kroz princip racionalizacije svojim javnim izvođenjem pred publikom ima za cilj da suoči autora sa ličnom temom strahova u težnji da se ona kroz realizaciju rada dekonstruiše, demistifikuje i potencijalno savlada. Ovaj rad takođe teži da svojom iskrenošću i temom koja je istovremeno univerzalna i veoma lična potencijalno dodirne posetioca koji bi mogao da prepozna svoje lične strahove i mehanizme po kojima isti funkcionišu.

3. TEORIJSKO ISTRAŽIVANJE

Teorijsko istraživanje u procesu master rada dolazi nakon završetka umetničkog istraživanja. Iako teorijski deo često prethodi kreativnom radu on u ovom slučaju predstavlja racionalizaciju umetničkog procesa i „razumevanje različitih emocija“, prvenstveno emocije straha.

Tako umetnički istraživački proces ovde nadopunjujem teorijskim objašnjenjima pojmova i fenomenima ključnim za razumevanje performativne instalacije.

Literatura koja je uzeta kao polazište za istraživanje ključnih pojmova je knjiga „Emocije“ psihoterapeuta Zorana Milivojevića dok „Rečnik straha“ psihijatra Ljubomira Erića predstavlja dopunski izvor za pojedine pojmove. Knjiga Zorana Milivojevića na razumljiv i pristupačan način daje detaljan, sistematizovan i standardizovan pregled najvažnijih emocija i objašnjava puteve emocionalne inteligencije koji pomažu da se razjasne ona lična osećanja koja spadaju u kategoriju neprijatnih. Milivojević svoju knjigu započinje jasnim stavom koji govori o tome da je neophodno razumeti svoja osećanja kako bi se razumeli drugi i svet oko sebe.

Teorijsko istraživanje takođe proširuje neke od ključnih pojmova koji su se pojavili u toku umetničkog procesa uvodeći dodatne nijanse u njihovo razumevanje. Tako pored pojma *straha* koji je tokom kreativnog procesa korišćen kao sveobuhvatni termin za različita osećanja istražujem i pojam *zabrinutosti* i *strepnje* kako bi se emocija straha razumela u svojim različitim kvalitetima.

4. KRITIČKA ANALIZA REFERENTNIH UMETNIČKIH RADOVA

Za kritičku analizu referentnih umetničkih radova iz oblasti vizuelnih umetnosti odabrani su Alberto Đakometi (Alberto Giacometti) i Aniš Kapur (Anish Kapoor) kao dva značajna umetnika koji su se u svom radu dominantno bavili temom straha kao i različitim unutrašnjim nemirima, patnjama, traumama i strepnjama nastalim u specifičnim društveno-političkim okolnostima.

Đakometijeve skulpture su u tom smislu posebno značajne za ovo istraživanje jer su izuzetno bliske savremenom čoveku i njegovoj usamljenosti u haotičnom i globalizovanom svetu.

Sa druge strane Kapur kao jedan od najznačajnijih savremenih umetnika svojim jednostavnim i svedenim skulpturama i instalacijama pokazuje posebno interesovanje za teme koje se odnose na osnovne ljudske strahove ka svemu što je današnjem čoveku strano, nepoznato i nedokučivo.

Na kraju u domenu izvođačkih umetnosti posebno je istaknut grčki koreograf Dimitris Papajoanu (Dimitris Papaioannou) i njegova predstava „Mrtva priroda“. Iskustvo gledanja ove plesne predstave na mene je ostavilo značajan utisak. Predstava svojim izuzetno sporim ritmom uvodi gledaoca u podzemni svet Tartara i kroz svega nekoliko scena uspeva da stvori osećanje zarobljenosti u mračnom podzemlju koje je nesumnjivo personifikacija najrazličitijih ljudskih strahova. Takođe, vizuelna narativnost čitavog spektakla doprinosi stvaranju

efekta imerzivnosti. Zahvaljujući pažljivo biranim scenskim elementima gledalac lako uranja u svet podzemlja koji se, kako predstava odmiče, čini sve dubljim i mračnijim.

5. UMETNIČKO ISTRAŽIVANJE

Umetničko istraživanje predstavlja proces od ukupno pet pojedinačnih istraživačkih faza koje su prethodile teorijskom delu rada. Tokom ovog procesa mapirana je osnovna tema rada kao i ključni pojmovi koji se vezuju za glavnu temu. Svi ovi pojmovi kroz niz umetničkih postupaka (skice, kolaži, dijagrami) dublje su istraženi kako bi omogućili osnovnu platformu za umetnički koncept rada „Mehanizmi: upravljanje rizicima od katastrofalnih ishoda“.

Među tih pet faza prva se odnosi na određivanje osnovne teme umetničkog rada, teme *straha* korišćenjem *Mape strahova*.

Druga faza odnosila se na kreativno ispitivanje teme *straha*. Kroz niz različitih kolaža i ilustracija istraživana je lični i intimni odnos prema ovoj temi.

Treća faza podrazumevala je prostorno istraživanje teme *straha* kroz igru *Infinite constructions* (Nepregledne konstrukcije) gde se tema *mehanizma* javlja kao element koji će, kasnije, da definiše koncept i samu formu umetničkog rada.

U četvrtoj fazi bavila sam se ispitivanjem različitih mehanizama kao predstava moja osnovna tri straha (strah od smrti, strah od gubitka kontrole i strah od neuspeha). U tim skicama javljaju se i različite ključne reči koje se vezuju za određenu grupu mehanizama koje nazivam *principima*. U poslednjoj istraživačkoj fazi definisan je koncept umetničke postavke kao prostorne instalacije sačinjene od ukupno četiri mehanizma koje pokreću različiti električni uređaji.

6. REALIZACIJA RADA

Umetnički rad „Mehanizmi: upravljanje rizicima od katastrofalnih ishoda“ izveden je 24. 09. 2020. u 19h u Scenskoj laboratoriji „Borisav Gvojić“ na Fakultetu tehničkih nauka. Postavka je trajala 15 minuta i bila je sačinjena od ukupno četiri mehanizma postavljena na crnom stolu koje su pokretali električni uređaji, slika 1. Rad je najavljen plakatom i pozivnicom, slika 2.

Čitava instalacija bila je osvetljena odozgo tako da je sistem motora koji se nalazio ispod stola bio stavljen u drugi plan. Značajni element postavke bio je zvuk koji su proizvodili mehanizmi u toku svog rada.

Takođe, poseban kvalitet rada bila je njegova promenljivost u toku trajanja izložbe kako su se sami mehanizmi postepeno kvarili i menjali.

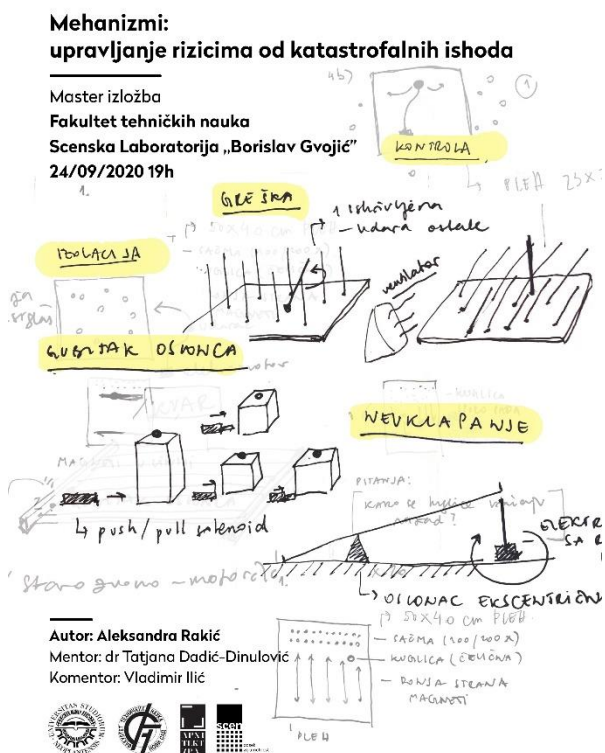
7. PERCEPCIJA I RECEPCIJA RADA

Publika koju su većinski činili profesori i kolege sa fakulteta bila je veoma zainteresovana za samu postavku kako je čitav rad zajedno sa zvukom koji su proizvodili mehanizmi bio vrlo dinamičan. Tokom prvih pet minuta trajanja izložbe publika je stajala oko stola i posmatrala je postavku sa distance.

Tek je poneki posetilac zavirio ispod stola da pogleda šta pokreće same mehanizme postavljene na stolu. Ono što je posebno bilo interesantno jeste to što su posetioci neprestano iščekivali da vide šta će se desiti sa mehanizmima i dokle će mehanizmi moći da rade.

Slika 1 – postavka izložbe

Slika 2 – Plakat i pozivnica za izložbu

Svaki put kada bi se neki deo mehanizma odlomio ili kada bi mehanizam počeo da funkcioniše na drugačiji način od predviđenog, posetioci bi se dodatno

zainteresovali. Upravo je taj nepredvidiv aspekt izložbe za mene lično bio jedan od njegovih najvećih kvaliteta.

Publika je vrlo pozitivno reagovala na sam rad u toku i nakon njegovog završetka. Komentari koje je uputilo više posetilaca odnosili su se na sam zvuk kao poseban kvalitet rada. Takođe, kvalitet promene i spontanosti rada izdvojilo je nekoliko posetilaca. Estetiku rada i njegov pročišćeni izraz takođe su mnogi zapazili.

Na kraju ono što mi je bilo najznačajnije, a bilo je upućeno od strane publike jesu komentari koji su se odnosili na sam smisao instalacije i njegovu poruku („Jako mi je zanimljiva tema kojom se baviš i način na koji si predstavila svoje strahove. Odličan mi je odabir koncepta mehanizama jer mislim da svi imamo svoje lične mehanizme koji nam često ne daju mira“, „Poznavajući tebe, čitav rad deluje mi vrlo hrabro, mislim da si se osmelila da pokažeš nama svoje strahove na jedan vrlo sveden i univerzalan način koji je sa druge strane vrlo ličan i intiman“).

8. ZAKLJUČAK

Proces osmišljavanja umetničkog rada i sama izvedba rada za mene su bili izuzetno značajni. Rad sa mentorom u početnoj fazi mi je veoma značio jer me je mentor kroz niz kreativnih zadataka naveo na osmišljavanje teme koju nikada ranije nisam dodirнула kroz druge radove. Iako sam o ovoj temi mnogo puta pričala sa bliskim prijateljima i psihologom bilo mi je važno da sama izrazim sistem strahova koji svakodnevno proživljam na jedan kreativan način.

Teorijsko istraživanje mi je potom omogućilo da sistematizujem kreativan proces i da kroz stručnu literaturu saznam više o pojmovima koje sam upotrebljavala u opisu osećanja straha.

Na kraju ono što mi je najznačajnije bilo u ovom radu jeste sam istraživački proces u toku kog sam eksperimentisala sa mehanizmima i u toku kog sam smišljala načine na koje mogu da prilagodim mehanizme tako da oni precizno odražavaju moje osećanje određenog straha.

Čitava postavka rada u prostoru Scenske laboratorije i pozitivni komentari publike zaokružili su višemesečni rad na ovoj temi koju sam uspela da izrazim na jedan lični način koji je makar malim delom dodirnuo i posetioce.

9. LITERATURA

1. Born, E. (2012) Priručnik za prevazilaženje anksioznosti i fobija. Novi Sad: Magona
2. Erić, Lj. (2007) Rečnik straha. Beograd: Arhipelag
3. Žene, Ž. (2009) Atelje Alberta Đakometija. Beograd: Službeni glasnik
4. Milivojević, Z. (2000) Emocije, psihoterapija i razumevanje emocija. Novi Sad: Prometej
5. Hočvar, M. (2003) *Prostori igre*. Beograd: Jugoslovensko dramsko pozorište

Kratka biografija:

Aleksandra Rakić (1994)

diplomirala je na Fakultetu tehničkih nauka 2017. godine na smeru Scenska arhitektura tehnika i dizajn čime je stekla zvanje diplomiranog inženjera Scenske arhitekture, tehnike i dizajna. Upisala je master umetničke studije na smeru Scenska arhitektura i dizajn 2017. godine, a naredne 2018. godine upisuje master studije Pozorišta i javnog spektakla na Univerzitetu Pol Valeri u Monpljeu (Francuska). Master studije francuskog univerziteta završila je 2019. godine. U toku studija učestvovala je na Praškom kvadrijenalu 2015. godine u Studentskoj sekciji Nacionalne nastupa Srbije. Rad pod nazivom „Proces ili Šta je stvarno VAŽNO za mene“ osvojio je zlatnu medalju u kategoriji Pokretanje dijaloga. Aleksandra je učestvovala i na studentskim izložbama izvedenim na Bitef festivalu i u Muzeju savremene umetnosti Vojvodine, a 2020. godine bila je deo autorskog tima za idejno tehnološko rešenje scenske arhitekture tehnike i dizajna za kulturne objekte u okviru projekta Novi Sad 2021.